

Trastar i Västmanland

Anders R Arnell

Trastarna - släktet *Turdus* - är en av de mest påtagliga grupperna av tättingar i vår omgivning. De är förhållandevis stora och för alla åtminstone lätta att identifiera som grupp; de häckar i de flesta biotoper och syns delvis ofta nära människans domäner; de låter sig höras, antingen genom att sjunga vackert eller genom att föra allmänt oväsen.

Just beroende på denna påtaglighet tror jag att många ornitologer i sin jakt efter rariteter och känsliga fågelarter glömmet bort våra trastar. De för ett nog så intressant leverne, och en liten puff för dem genom en bildserie kanske kan få upp västmanländska fågelskådare lite mer för dessa fåglar.

Björktrasten (*Turdus pilaris*) är kanske den allra mest påtagliga trasten i våra marker. Den har inte mycket att komma med när det gäller skönsång ("snöskata"), men däremot är björktrasten riktigt vacker då man tar sig tid att titta närmare på den. Arten häckar helst i lite öppnare skog, vid gläntor, skogsbrunn och lövskogslundar, och är vanlig över hela landskapet. Vanan att häcka i städernas parker och trädgårdar är något som arten lagt sig till med först under de senaste 30 åren eller så. Björktrasten är den enda svenska trastarten som kan häcka i kolonier (denna vana har dock minskat kraftigt, inte minst i Västmanland). Tjattret och gnisslet från en björktrastkoloni i en parkdunge kan bli rent påfrestande - speciellt då trastarna ursinnigt försvaret sina intressen mot kråkor och andra boplundrare. Boet läggs ganska öppet i någon grenklyka e.d. Liksom hos andra trastar läggs i regel två kullar.

Något som är synnerligen roligt att studera är björktrastarnas, och andra trastars, födosök efter ett regn, då de hoppar kring på t.ex. en gräsmatta, stannar till, lägger huvudet på sned och lyssnar, och fenomenalt prickar rätt med näbben och drar upp en lång kraftig daggmusk.

De flesta björktrastar flyttar från våra trakter på senhösten, när det börjar dra ihop sig till snö ("snöskata") i okt-nov, ner till västra Europa. En del stannar dock alltid kvar, flockar stryka omkring vintertid; de livnär sig då

oftast på rönnbär och/eller enbär. Sydsträck kan förekomma på vintern. De flyttande återkommer i senare hälften av mars och fram i april.

./ Finns överhuvudtaget några större björktrastkolonier kvar i Västmanland??

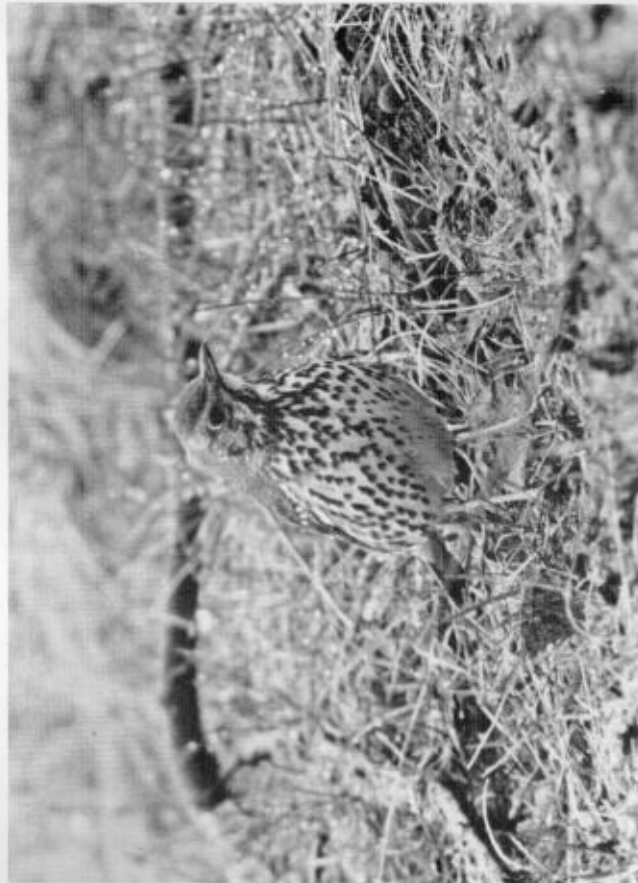

Björktrast. Foto: Erik "Plur" Jansson

Taltrasten (*Turdus philomelos*) hör skogen till - arten är vida spridd, särskilt i barrskog men även i lövskog, och är troligen den individrikaste trastarten i Västmanland. Men taltrasten är ganska skygg och tillbakadragen, och vore det inte för den välkända sången, framförd från någon grantopp eller liknande, skulle arten knappast märkas. Taltrasten är tillsammans med rödhaken den fågel, som inleder försången en vårmorgon i en vanlig svensk skog. Ena dagen är rödhaken först - nästa dag kanske taltrasten stämmer upp fem minuter tidigare. Taltrasten lägger oftast sitt nogsamt tillverkade bo skyddat, t.ex. i en tät unggren.

På hösten flyttar taltrastarna härifrån en aning före de andra arterna - huvudparten försvinner mot SV Europa kring månadsskiftet sep/okt. En taltrast i våra trakter i slutet av oktober är mycket försenad. Övervintring har aldrig förekommit i Västmanland. Taltrastens ankomst på våren brukar dock ske ungefär samtidigt som rödvingens, dvs. i månadsskiftet mars-april.

./ I södra Sverige har även taltrasten börjat vandra in i parker och trädgårdar. Finns någon tendens till detta även i Västmanland??

Taltrast. Foto: Erik "Plur" Jansson

Rödvingetrasten (*Turdus iliacus*) häckar liksom taltrasten i skog, men föredrar fuktigare marker, gärna med undervegetation, och är en av karaktärsfågeln t.ex. i strandskogen. Arten var tidigare en typisk norrlandsfågel - bl.a. är den en karaktärsart i fjällbjörkskogen, där f.ö. även björktrasten är vanlig - men har sedan 50-talet spritt sig snabbt över nästan hela södra Sverige.

Rödvingetrast. Foto: Erik "Plur" Jansson

I Västmanland tar rödvingen nu upp kampen med taltrasten om att vara den individer i släktet. Bost läggs lågt i buskskiktet, i en smågran eller t.o.m. på marken.

Sydsträcket sker främst i oktober, och är utdraget över hela månaden. Varje natt, särskilt dimmiga nätter då trastarna flyger lågt, kan man under denna tid höra förvånansvärt många rödvingar uppe sitt sträckläte, ett sugande "styf". Även taltrasten och koltrasten är främst nattsträckare och hörs också ibland i höstmörkret. Både höst och vå- ser man rödvingar dra omkring på födosök på öppna marker, ofta tillsammans med björktrastar. Enstaka övervintringsförsök har noterats i Västmanland. Rödvingen återkommer i månadsskiftet mars/april. På våren kan man höra flockar med genomflyttande rödvingar ståmma upp en kollektiv körsång i trädgångarna.

./ Rödvingens sång skiljer sig ganska mycket mellan olika landsändar: så har sången t.ex. i fjällen ofta en stigande skala istället för som här fallande. Märks några skillnader även inom kortare avstånd, t.ex. mellan östra och västra Västmanland??

Dubbeltrasten (*Turdus viscivorus*) verkar vara den mest förbisedda trasten i markerna. Arten trivs bäst i torr tallskog, vid myrkanter och på hyggen med frötallar, men förekommer både här och där i all slags barrskog. Ingenstans är denna art särskilt vanlig. Man kan bl.a. se den då den provianterar på åkerlyckor och ängsgläntor i skogen. Boet byggs något slarvigt antingen i träd eller lågt i buskskiktet. Det är ofta gamla dubbeltrastbo, som skogs-sväppan tar över för sin häckning.

Dubbeltrastarna flyttar under en ganska utdragen period, men mest ser man dem i oktober, enstaka eller i små flockar som ofta är artrena. Vissa år stannar de kvar längre - de äter rönnbär, men framförallt är dubbeltrasten känd som konsument av mistelbär, och det födosöket har vi ju i Mälardalen utsökta ch-nser att studera. Enstaka ex har setts vintertid i vårt landskap, men det stora flertalet drar mot sydvästra och mellersta Europa. Troligen återkommer dubbeltrasten cirka en vecka innan rövvingen och taltrasten, och börjar genasi: sjunga. Sången är förvillande lik koltrastens, men kan med viss träning urskiljas på sin vemodiga, "ödsliga" ton, ganska enahanda, korta, hastiga strofer utan koltrastens "eftertjatter", samt det jämna uppreparandet av stroferna. På torr tallhed trivs dessutom inte koltrasten.

./ Är dubbeltrasten så förbisead och dåligt känd, att det kan finnas anledning att ta med arten i lrks rapporteringslista??

Dubbeltrast. Foto: Erik "Plur" Jansson

Koltrast hane. Foto: Tom Sävström

Koltrasten (*Turdus merula*) är egentligen också en typisk skogsfågel, och som sådan trivs arten i lite friskare-frodigare skog; i den torra tallskogen läm- nar han plats för tal- och dubbeltrast. Koltrasten är också vanlig i städer och samhällen liksom björktrasten, och ju längre söderut i landet man kommer, desto mer "urbaniserad" är koltrasten. Som skogsfågel är koltrast-en ganska

skygg, och flyr från vandraren med ett typiskt, explosivt varningsläte, som kan få det tryggaste hjärta att hamna en bra bit upp i luftströmen. Koltrasten bygger sitt bo undantömt som rödvingen. Det finns även exempel på udda bo-platser som vedstaplar och klipphyllor.

En gång i tiden röstades koltrasten fram som Sveriges nationalfågel. En bidragande orsak till populariteten är givetvis den utomordentligt vackra och välkända sången, som ofta ljuder sommaren igenom (som nämnts lägger trastarna oftast två kullar, och då kan det finnas anledning att värna om reviret en längre tid). Koltrasten övervintrar regelbundet men fåtaligt i våra trakter, och redan i februari kan man få höra lågmälda skuggsång. De flyttande trastarna anländer i regel i senare hälften av mars, och det är först då som sången

Ringtrast. Foto: Erik "Plur" Jansson

skjuter fart på allvar. Koltrasten är en högt påtaglig del av fågelkören i skogen redan från vårens början. Höstflyttningen går till västra Europa i okt/nov och sker mest nattetid. Övervintrande koltrastar (och även björktrastar) äter gärna frukt, och besöker alltsåoftast fågelbord där ruttna äpplen eller potatis läggs ut.

./ Hur många koltrastar brukar övervintra i Din kommun?? Hur fluktuerar antalet mellan åren??

Ringtrasten (*Turdus torquatus*), slutligen, häckar i Sverige endast sparsamt i rasbranter och steniga björksnår i fjällens jokkraviner. På hösten märks inte flyttningen nämnvärt, men varje vår i april-maj görs iakttagelser av enstaka rastande ringtrastar runtom i landet, påfallande ofta i fruktträdgårdar. Största chansen att få se ringtrast i våra marker - arten är årlig i Västmanland - torde vara kring 1 maj, och i synnerhet om vådret är dåligt för fåglarna under den extremt snöiga och kylslaget blåsiga 1 maj-helgen 1981. Genom att även andra trastar trycktes ner av vådret denna helg, fick man en uppfattning om vilka mängder av taltrastar och rödvinge, som ännu i början av maj sträcker förbi mot nordliga mål.

./ Bar Du själv några intressanta iakttagelser av ringtrast, eller har Du något kuriöst att förtälja om upplevelser med våra andra trastar?
Skriv till Fåglar i Västmanland!